

KWARTET KANSENGELIJKHEID

TAAL

Het effect van taaluitingen op beoordeling van leerlingen

Handleiding

Doel van het spel

Het doel van dit kwartetspel is op een speelse wijze reflecteren over taal en kansengelijkheid en hoe je daarmee omgaat in je eigen groep of onderwijssituatie:

- de invloed van de taaluitingen van je leerlingen op je beoordeling van hun intelligentie en mogelijkheden in het voortgezet onderwijs
- de invloed van taaluitingen op je handelen in de klas richting die leerlingen

Het spel spelen

Het spel wordt gespeeld met 4 – 6 personen.

Doel van het spel is zoveel mogelijk kwartetten te behalen.

Nevenliggend doel is met elkaar nadenken over manieren om zo kansrijk mogelijk met taal in het onderwijs om te gaan.

De kaarten worden goed geschud. Iedere deelnemer krijgt 6 kaarten.

De rest van de kaarten wordt omgekeerd op een stapeltje op tafel gelegd.

De speler rechts van de dealer mag beginnen.

Deze eerste speler vraagt een van de medespelers of deze een specifieke kaart heeft van een onvolledig kwartet die de eerste speler zelf heeft.

Bijvoorbeeld: 'Heb je van kansarme taaluitingen 'accent'.

Als de medespeler deze kaart heeft, geeft hij de kaart aan de eerste speler.

De eerste speler mag nog eens een medespeler om een kaart vragen totdat de medespeler de gevraagde kaart niet heeft. Dan neemt de eerste speler een kaart van het stapeltje en de speler die geen kaart kon leveren is nu aan de beurt.

Als het stapeltje leeg is, kan er geen kaart getrokken worden en wordt het spel vervolgd zonder dat een kaart getrokken wordt.

Heeft een speler een kwartet dan wordt het spel even stilgelegd. (vier kaarten van een onderdeel, bv 'kansarme taaluitingen')

Reflectie op een kwartet

De speler die een kwartet heeft, noemt de naam van het kwartet en de vier onderliggende aspecten.

Bv: 'kansarme taaluitingen':

- Plat praten;
- Dialect;
- Klankenverbastering;
- Een accent

Alle deelnemers krijgen en bespreken de volgende vragen:

1. Hoe beïnvloeden deze taaluitingen je oordeel over de mogelijkheden van een leerling?
2. Hoe check je of je oordeel klopt?
3. Wat kun je doen om deze leerling verder te brengen?

In het vervolg van deze handleiding staan bij elke kwartet ideeën ter overweging of om verder te lezen.

Na de reflectie gaat het spel verder tot alle kwartetten zijn behaald door de spelers.

KWARTET KANSENGELIJKHEID

TAAL

Het effect van taaluitingen op beoordeling van leerlingen

1. Kansarme taaluitingen

- Plat praten; Dialect; Klankenverbastering; Een accent

Plat praten, een dialect, slordig taalgebruik en verbastering van klanken, een accent... geeft ons een signaal dat in het milieu waar het kind vandaan komt de als 'hoger' beoordeelde taal, het ABN (Algemeen Beschaafd Nederlands) niet de gewoonte is. Onbewust 'plaatsen' we de leerling in een lagere sociale klasse.

Aan een lagere sociale klasse zitten allerlei negatieve oordelen geplakt. Kinderen uit lagere sociale klassen zouden minder cultureel kapitaal mee krijgen, minder ondersteund worden, ouders zijn minder intelligent, hun kinderen mogelijk ook etc. Dit beïnvloedt ons oordeel en ons handelen naar deze kinderen. Dit vraagt grote alertheid.

Hoe ziet die alertheid er bij jullie uit? Wat doen jullie om dit te bevorderen? (Zie ook: 'Ons soort mensen', in het boek 'Werk maken van gelijke kansen')

2. Kansarm spreken

- Stotteren; Niet uit woorden komen; Denkpauses; Woordvindingsproblemen

Soms wordt gedacht dat het kind met deze manier van spreken niet zo slim is of een ontwikkelingsachterstand of vorm van autisme heeft. Sommige van deze uitingen zie je ook terugkomen bij TOS leerlingen. (TOS staat voor Taal Ontwikkeling Stoornis).

De kinderen zijn niet minder intelligent, maar hebben ondersteuning nodig om hun potentie te ontwikkelen. Dit vraagt grote alertheid op onze oordelen en reflectie op ons handelen en de effecten ervan.

Hoe doen jullie dat?

(Zie ook de Ted-talk: Megan Washington: "Waarom ik doodsbang ben voor publiek te spreken")

3. Kansarme spelling

- Ken en kan verwisselen; Hen en hun verwisselen; Spelfouten; Kromme zinnen maken

Ook hier helpt het leerlingen als er thuis ABN gesproken wordt. Kinderen waar dialect gesproken wordt zullen ook schriftelijk makkelijker fouten maken. Ze moeten zich extra inspannen om juist te spellen, juiste grammatica toe te passen. De school/ de leerkracht kan hier het verschil maken met een goede didactiek.

Hebben jullie als team consensus over wat goede didactiek is?

(Zie ook: 'Ons soort mensen', in het boek 'Werk maken van gelijke kansen')

4. Kansarm non-verbaal

- 'Dichtklappen'; Hulpeloosheid na het uitspreken van onvolledige zinnen; Praten vermijden omdat er geen plezier in te vinden is; Sociale onhandigheid

Hier kan sprake zijn van TOS, een taal Ontwikkelingsstoornis. Dit heeft niet te maken met intelligentie, maar het betekent dat taal in de hersenen minder goed wordt verwerkt. Een kind met TOS heeft bijvoorbeeld grote moeite met praten of het begrijpen van taal. De taal- en spraakontwikkeling verloopt hierdoor anders dan bij leeftijdsgenoten (bron Kentalis website).

Tips: Kijk kinderen aan, praat kort en duidelijk/ krachtig, en luister met geduld. Dan hoor je dat het kind veel te vertellen heeft en kun je beter inschatten waar de potentie ligt.

Herken je dat?

(Zie ook: Ted Talk: Marielle Vermeulen 'Als taal niet vanzelfsprekend is')

KWARTET KANSENGELIJKHEID

TAAL

Het effect van taaluitingen op beoordeling van leerlingen

Heeft Jos 'n TOS?

SIGNALEN VOOR EEN TAALONTWIKKELINGSSTOORNIS (TOS) BIJ KINDEREN

1. Jos spreekt in korte, kromme zinnen

Ik niet tekenen het punt is stuk

3. Jos begint een gesprek niet uit zichzelf

Ik ben zo ... zo ...

2. Jos heeft moeite met het vinden van de juiste woorden; hij kan niet goed zeggen wat hij voelt

Wat heb je voor?

Dubbele van Rick? Niet met voor het plaatsen?

4. Jos geeft andere antwoorden op je vraag dan je verwacht

Ik was uit elkaar gescheit. Dat meet je zo'n groot boje op schieten

5. Jos vindt het moeilijk om een verhaal te vertellen

hásse wásse en hásse póasse

6. Jos is niet altijd goed te verstaan

7. Er is regelmatig een conflict of misverstand met vriendjes en klasgenoten

Je zou toch de allas uit het lokaal halen?

Lokad?

8. Mondelinge opdrachten voert Jos niet goed uit

9. Jos heeft moeite om de aandacht vast te houden

LEER DE SIGNALEN HERKENNEN

www.kentalis.nl

Samen sterk in communicatie

5. Kansarm externe factoren

- Niet-talige omgeving; Onvoorspelbaarheid van een leerkracht; een leerkracht met een Fixed mindset; Armoede

Wat de potentie van een kind ook is, het heeft altijd te maken met externe factoren of de ontwikkeling van zijn potentie wordt versterkt of juist afgeremd. Toch blijken veel leraren mislukking van kinderen te wijten aan de kinderen zelf, hun inzet of motivatie, hun intelligentie. Prestaties van leerlingen verklaren is heel moeilijk. Vooroordelen liggen op de loer: lage prestaties van leerlingen worden vaker toegeschreven aan henzelf, hun inzet of intelligentie, terwijl bij doorgaans goed presterende leerlingen een lage prestatie gewijd wordt aan de zwaarte van de taak. Is dit wel terecht? Blijf eerlijk en oprecht zoeken naar wat de echte oorzaak is van een bepaalde prestatie, maar zoek vooral naar manieren om kinderen vooruit te helpen. Helpen jullie elkaar daarbij?

(Zie ook: 'Prestaties verklaard', in het boek 'Werk maken van gelijke kansen')

6. Ken je leerling

- Waar woont je leerling?; Welke taal spreken ze thuis?; Wat vinden ouders belangrijk?; Wie zijn vrienden van je leerling?

Je leerling leren kennen helpt je enorm om een juiste inschatting te kunnen maken van zijn potentie. Het kan zijn dat er thuis meerdere talen worden gesproken, of dat hij goed is in rekenen. Maar het kunnen ook heel andere dingen zijn die hij kent, zoals kunnen koken, groente verbouwen, klussen, hobby's. Het erkennen van deze kennis en vaardigheden kan bijdragen aan het zelfvertrouwen van de leerling, maar ook aan het vertrouwen van een leerkracht in deze leerling en zijn potentie. Dit is gebleken uit onderzoek naar de effecten van het leren kennen van leerlingen.

(t Gilde, J. & Volman, M. (2020). Buitenschoolse kennis maakt je les rijker. Didactief Onderzoek)

KWARTET KANSENGELIJKHEID

TAAL

Het effect van taaluitingen op beoordeling van leerlingen

7. De leerling als mens

- Waarover kan je in gesprek? Heb je dat weleens gedaan?; Waar houdt hij van?; Wanneer wordt hij echt kwaad?; Waar droomt hij van?

De insteek van dit kwartet is vergelijkbaar met kwartet nr 6.

Het effect van een heel mens zien is groot, zowel voor de leerling die zich gezien weet als voor de leerkracht die een mens ziet, echt kijkt naar wie in zijn klas zit.

Wat weten jullie elkaar te vertellen over je leerlingen?

8. Gender vooroordelen

- Drukke jongens: aandacht; Rustige jongens: feedback; Drukke jongens: negatieve feedback; Rustige jongens: positieve feedback

Deze gender vooroordelen zijn onderzocht ten opzichte van de feedback of aandacht die meisjes met hetzelfde gedrag kregen.

De volledige conclusie is als volgt:

- High energy jongens krijgen meer aandacht dan high energy meisjes
- Low energy jongens krijgen meer feedback dan low energy meisjes
- High energy jongens krijgen meer neg. feedback dan low energy meisjes
- Low energy jongens krijgen meer pos. feedback dan high energy meisjes

Waarom zijn deze verschillen er? En als deze verschillen er zijn, wanneer zijn ze belemmerend? Hoe komt het dat jongens het momenteel minder goed doen op school? Hoe kan het dat dit in het bedrijfsleven niet is terug te zien? Daar lijken juist meisjes voorbijgestreefd te worden.

Hebben we hier ook te maken met onze vooroordelen die (onbewust) doorwerken in ons handelen naar de leerlingen? Hoe kunnen we de negatieve effecten voorkomen?

(Zie ook: Onderzoeken op de website van NRO: [Wat is bekend over genderstereotypering in het onderwijs](#))

9. Fixed mindset

- Een IQ staat vast en verandert niet meer; Homogeen groeperen, zodat iedereen zich op het eigen niveau kan ontwikkelen; Intellectuele uitdaging? Alleen voor de hogere niveaus.; Kind met een plafond: sommige dingen zijn gewoon te moeilijk voor bepaalde kinderen

Bovenstaande meningen en uitspraken laten een fixed mindset zien. Een fixed mindset kan leerlingen in hun groei belemmeren, omdat ze merken dat verwachtingen over hun kunnen laag zijn. Hun inzet kan daardoor verminderen. School aan Zet onderscheidt verschillende aspecten aan een fixed mindset en stelt een op ontwikkeling gerichte houding ertegenover.

Hoe zit dit bij jullie, wat doe je om een fixed mindset te voorkomen?

KWARTET KANSENGELIJKHEID

TAAL

Het effect van taaluitingen op beoordeling van leerlingen

Traditioneel (fixed mindset)

- Determineren
- 'Waar hoort een leerling thuis?'
- -> Les krijgen op dat niveau

- Toetsen en testen om 'de maat te nemen' = docent stelt vast wat je weet en kunt

- Feedback = cijfer
- Vaak zelfs zonder toelichting
- Vervolgstep in onderwijs is voor iedereen hetzelfde

Ontwikkelingsgericht (Growth mindset)

- Ontwikkelen
- 'Aansluiten bij wat leerling nodig heeft voor de volgende stap in zijn leerproces'

- Toetsen en testen om te zien waar je staat in je leerproces = leerling ontdekt wat hij al weet/kan en waar hij aan moet werken

- Feedback: gerichte adviezen/tips en focus voor vervolgstap in het leerproces: waar opnieuw aandacht aan besteden, wat oefenen, hoe door-ontwikkelen
- Vervolgstep op maat

10. Kansrijk lesgeven

- Aansluiten op voorkennis; Heldere instructie; Duidelijke structuur; Vertrouwen uitstralen

Deze vier aspecten worden gezien als hefboomen voor kansrijk onderwijs. Er is een schat aan informatie uit onderzoek voor handen om deze vier aspecten meer te praktiseren en te verbeteren.

De onderzoeken van John Hattie met daarvan de vertaling in [Leren zichtbaar maken \(Bazalt uitgeverijen\)](#) is slechts een van de vele boeken die daarover recent verschenen.

Hoe is dat in jullie team? Hebben jullie manieren gevonden om dit kansrijke onderwijs vorm te geven?

11. Beperkte taal-code

- Concrete taal; Wij gevoel; Tussenwerpsels; Beschrijvend

De beperkte taalcode, of ook wel de alledaagse code wordt door iedereen gebruikt. De uitgebreide taalcode die abstracter is en meer omhaal van woorden gebruikt wordt gebruikt op school en in boeken. Deze taal wordt ook vaker gebruikt in hogere sociale klassen. Kinderen uit deze gezinnen zijn daardoor meer bekend met schooltaal. Dit in tegenstelling tot kinderen uit lagere sociale klassen. Zij beheersen deze code minder.

Dat heeft niets met intelligentie te maken, maar met het taalaanbod wat de kinderen kregen. Kinderen uit hogere sociale klassen hebben hierdoor een groot voordeel voor hun schoolloopbaan. Leraren zouden alle kinderen actief moeten inwijden in deze schooltaal. Voorlezen en zelflezen is daarbij een goede hulp.

Zien jullie deze verschillen ook in je klas? Hoe reageer je daarop? Hoe help je de kinderen verder?

(Zie ook: lesinschooltaal.nl (van Fontys hogeschool))

KWARTET KANSENGELIJKHEID

TAAL

Het effect van taaluitingen op beoordeling van leerlingen

12. Hoge verwachtingen

- Haalbare succescriteria bij doelen stellen; Growth mindset aannemen: straal uit dat iedereen kan groeien en zich ontwikkelen; Complimenten en feedback op het proces (goed doorgezet, goede focus) en niet op 'intelligentie' ; Laat zien dat je een Lerende leerkracht bent, dat stimuleert een lerende houding bij je leerling

Kinderen hebben heel snel door hoe je over ze denkt. In je non-verbale reacties zul je meer warmte, enthousiasme en flexibiliteit tonen als je hoge verwachtingen van je leerlingen hebt. Dit is alleen te sturen als je die ook echt hebt. Je kunt jezelf leren om deze vier punten bij jezelf te ontwikkelen, waardoor je hoge verwachtingen gaat uitstralen. Bekijk het [professionaliseringspalet 'Afstemmen op Diversiteit'](#). Hoe zouden jullie elkaar daarbij kunnen helpen? (Zie ook: <https://fontys.nl/palet-diversiteit/>)

13. Kansarme thuiscultuur

- Thuis wordt er weinig invoelend / geïnteresseerd met het kind gesproken; Kind moet veel op straat zijn; Communicatie vanuit school bereikt ouders niet; Vooroordelen bij verwijzing naar het VO

Leerlingen uit kansarme gezinnen hebben er baat bij als scholen hen benaderen als kansrijk. Ze verdienen leraren die belangstellend naar hen zijn en die ook aandacht hebben voor saamhorigheid in hun klas. Werk met kinderen vanuit hun mogelijkheden, niet vanuit hun tekorten. Wat herken je hiervan? Heb je voorbeelden die anderen inspireren om kinderen te zien en verder te helpen? (Zie ook: [in didactiefonline.nl: Bereid leraar beter voor op diversiteit](#))

KANSENGELIJKHEID

TAAL

STERK
STAALTJE
Schoulerschap